

رابطه بین وضعیت شناختی و فعالیت های روزمره زندگی در سالمندان مقیم آسایشگاه

همین نظری¹؛ وحید راشدی^{2*}؛ هیوا محمدی³؛ مرضیه یوسفی⁴

چکیده

در سالیان اخیر افزایش امید به زندگی، باعث بوجود آمدن پدیده سالمندی در ایران شده است. این مطالعه بر روی 79 نفر از سالمندان مقیم آسایشگاه با استفاده از پرسشنامه های اطلاعات جمعیت شناختی، ارزیابی مختصر وضعیت شناختی و شاخص عملکردی فعالیت های روزمره زندگی انجام شد. میانگین نمره وضعیت شناختی سالمندان 4/06 (انحراف معیار: 3/05) و میانگین شاخص عملکردی فعالیت های روزمره زندگی 66/15 (انحراف معیار: 33/27) بود. یافته ها نشان داد که بین وضعیت شناختی و استقلال عملکردی ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد ($P=0/001$, $r=0/354$)، براین اساس وضعیت شناختی پیش بینی کننده خوبی برای استقلال عملکردی در فعالیت های روزمره زندگی سالمندان است.

کلیدواژه ها: وضعیت شناختی، فعالیت های روزمره زندگی، سالمندان

«دریافت: 1393/9/2 پذیرش: 1393/10/16»

1. کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی همدان

2. مرکز تحقیقات سالمندی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران

3. معاونت تحقیقات و فناوری، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی کرمانشاه

4. گروه آموزشی روانشناسی بالینی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان

*عهده دار مکاتبات: مرکز تحقیقات سالمندی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، ایران، تلفن: 09183071851

Email: vahidrashedi@yahoo.com

مقدمه

افزایش امید به زندگی و کاهش میزان باروری در دنیا، باعث به وجود آمدن پدیده سالمندی در جهان و ایران شده است. بر اساس آمارهای سازمان جهانی بهداشت در سال 2000 حدود 600 میلیون سالمند در جهان زندگی می کردند و این میزان در سال 2025 به 1/2 میلیارد نفر و در سال 2050 به 2 میلیارد نفر خواهد رسید. براساس سرشماری سال 1390 بیش از 8/2 درصد جمعیت ایران را افراد 60 ساله و بالاتر تشکیل می دهند و لازم است پدیده سالمندی به عنوان یکی از مهم ترین چالش های ایران آینده در نظر گرفته شود (1).

امروزه با توجه به اهمیت کیفیت زندگی، لازم است سالمندان عمر خود را در نهایت آرامش و سلامت جسمی و روانی سپری کنند و در آخرین سال های زندگی درگیر ناتوانی، بیماری و عوارض مربوطه نباشند. در غیر

این صورت، پیشرفت های علمی برای تأمین زندگی طولانی تر بی نتیجه و مخاطره آمیز خواهد بود (2). به طور کلی، ناتوانی شاخص خوبی از سنجش وضعیت سلامت در جمعیت های پیر است. بر اساس تعاریف، ناتوانی در افراد سالمند عبارت است از محدودیت یا از دست دادن توانایی در انجام نقش های اجتماعی و ادامه زندگی مستقل در انجام فعالیت های روزمره زندگی (3). فرآیند شناختی نقش محوری در سازگاری انسان ایفا می کنند و اختلال شناختی نیز یکی از مشکلات مزمن دوران سالمندی است (4). توانایی انجام ADL، بازگوکننده جنبه مهمی از استقلال کارکردی در سالمندان بوده و افت در کارکرد جسمانی که با از دست دادن استقلال در سالمندان وابسته می باشد، مسأله تندرستی عمومی عمده ای است. از حدود 70 سالگی به بعد، تقریباً کاهش متغیری در حداکثر توان هوشی افراد دیده شده و

91-99 وابستگی جزئی، 61-90 وابستگی متوسط، 21-60 وابستگی شدید و 0-20 وابستگی کامل (7). امتیاز 90 برای مقایسه افرادی با وابستگی جزئی و خفیف و امتیاز 20 برای افرادی با وابستگی متوسط و شدید فعالیت‌های روزانه انتخاب شد. این شاخص در سال 1969 توسط بارتل جهت ارزیابی فعالیت‌های روزمره زندگی پیشنهاد شد و روایی و پایایی آن در مطالعات متعددی به اثبات رسیده است (8). پایایی و روایی این شاخص در این مطالعه محاسبه گردید و ضریب کاپا 92 درصد و ضریب آلفای کرونباخ 0/812 به دست آمد. داده‌های حاصل از مطالعه با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS 20 و آزمون ضریب همبستگی پیرسون مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها

براساس نتایج مطالعه 24 نفر از سالمندان مرد و 65 نفر نیز دارای همسر بودند. از 79 سالمند مورد پژوهش 44 نفر دارای بیمه بودند. میانگین تعداد فرزندان افراد مورد مطالعه نیز 2/05 با انحراف معیار 2/06 بود (دامنه: 0-7). شاخص‌های مرکزی و پراکندگی متغیرهای سن، وضعیت شناختی و فعالیت‌های روزمره زندگی در جدول 1 ذکر شده است.

براساس نتایج مطالعه 9 نفر از سالمندان دارای وابستگی کامل، 22 نفر وابستگی شدید، 18 نفر وابستگی متوسط و 8 نفر وابستگی جزئی بودند و 22 نفر استقلال داشتند. دیگر نتایج پژوهش نشان داد که بین وضعیت

مطالعات بسیاری نیز نشان داده‌اند که با افزایش سن به‌طور طبیعی، توانمندی‌های شناختی کاهش می‌یابد (5). با توجه به موارد ذکر شده و همچنین کمبود مطالعات این حوزه در ایران، هدف از پژوهش حاضر بررسی رابطه بین وضعیت شناختی و فعالیت‌های روزمره زندگی در سالمندان مقیم آسایشگاه می‌باشد.

مواد و روش‌ها

این مطالعه توصیفی تحلیلی به‌روش مقطعی در تابستان 1393 با هدف بررسی رابطه بین وضعیت شناختی با فعالیت‌های عملکردی زندگی روزانه سالمندان انجام گرفت. شرکت‌کنندگان در مطالعه، کلیه سالمندان مقیم مرکز نگهداری و توانبخشی شبانه‌روزی یاس سفید بودند که به روش تمام شماری وارد پژوهش شدند. اهداف و روند مطالعه برای همه سالمندانی که توانایی شنیدن و ارتباط برقرار کردن با کاردرمانگر و روانشناس داشتند توضیح داده شد، تا آگاهانه در مطالعه شرکت کنند و در صورت عدم تمایل به شرکت، از مطالعه خارج شدند.

اطلاعات جمعیت‌شناختی جمع‌آوری شده شامل جنسیت، سن، وضعیت تأهل، تعداد فرزندان و دارا بودن بیمه بود. در این مطالعه از پرسشنامه AMTs برای ارزیابی وضعیت شناختی و Barthel Index برای ارزیابی فعالیت‌های زندگی روزمره استفاده شد. AMTs از آزمون‌های غربالگری اختلال شناختی بوده شامل 10 سؤال است. این ابزار در ایران اعتبارسنجی و ویژگی‌های روان‌سنجی آن ($\alpha = 0/905$ ، حساسیت = 0/99، ویژگی = 0/85) گزارش شده است. کسب نمره 6 و پایین‌تر در این آزمون به معنی وجود اختلال شناختی است و حداکثر امتیاز آن نمره 10 می‌باشد (6). شاخص بارتل نیز دارای ده جزء خوردن، توانایی استحمام کردن، موارد آرایشی و نظافت، لباس پوشیدن، کنترل مدفوع، کنترل ادرار، استفاده از توالت، جابه‌جایی، توانایی حرکت کردن و بالا رفتن از پله است. سطح وابستگی به این صورت طبقه‌بندی شد: 100 به‌عنوان عدم وابستگی،

جدول 1- ویژگی‌های سالمندان مورد مطالعه

متغیر	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار
سن	60	108	79/61	11/47
وضعیت شناختی	0	10	4/06	3/05
فعالیت‌های روزمره زندگی	5	100	66/15	33/27

دیگر نتایج مطالعه نشان داد که سن ارتباط منفی و معناداری با وضعیت شناختی و استقلال عملکردی دارد و با افزایش سن، میزان نمره وضعیت شناختی و استقلال عملکردی پایین می‌آید. ارتباط بین سن، وضعیت شناختی و استقلال عملکردی توسط مطالعات متعددی به اثبات رسیده است (10).

نتیجه گیری

وضعیت شناختی می‌تواند پیش‌بینی‌کننده خوبی برای استقلال عملکردی در فعالیت‌های روزمره زندگی سالمندان باشد. بر این اساس اجرای برنامه‌های درمانی، شناختی و عملکردی توسط گروه‌های توانبخشی می‌تواند مؤثر باشد و از اختلالات جانبی و تحمیل هزینه درمان پیشگیری به‌عمل آورد.

تشکر و قدردانی

پژوهشگران مراتب سپاس و قدردانی خود را از مسئولان، کارکنان و شرکت‌کنندگان مرکز نگهداری و توانبخشی سالمندان یاس سفید شهرهمدان ابراز می‌نمایند.

شناختی و فعالیت‌های روزمره زندگی ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد ($r = 0/354$, $P = 0/001$). براساس یافته‌ها نیز سن عامل تأثیرگذاری بر روی وضعیت شناختی ($r = -0/305$, $P = 0/009$) و فعالیت‌های روزمره زندگی ($r = -0/256$, $P = 0/030$) است به‌گونه‌ای که با افزایش سن مؤلفه‌های وضعیت شناختی و فعالیت‌های روزمره زندگی دچار کاهش می‌شوند.

بحث

شناخت سیر تکاملی و مشکلات دوران سالمندی می‌تواند تا حد زیادی از ناتوانی‌های این قشر آسیب‌پذیر پیشگیری نماید لذا این مطالعه با هدف بررسی رابطه بین وضعیت شناختی با فعالیت‌های عملکردی زندگی روزانه سالمندان انجام پذیرفت. براساس یافته‌های حاصل از پژوهش ارتباط معناداری بین وضعیت شناختی و وضعیت عملکردی فعالیت‌های روزمره افراد وجود داشت. بدین معنی که با افزایش ضعف شناختی در وضعیت شناختی سالمندان، وضعیت عملکردی و میزان وابستگی آن‌ها افزایش پیدا می‌کرد. نتایج مطالعه همسو با مطالعه کاظمی و همکارانش می‌باشد (9).

References

1. Rashedi V, Gharib M, Yazdani AA. Social participation and mental health among older adults in Iran. *Iranian Rehabilitation Journal*. 2014;12(19):9-13.
2. Foroughan M, Jafari Z, Shirinbayan P, Ghaem Magham Faraahani Z, Rahgozar M. Validation of mini-mental state examination (MMSE) in the elderly population of Tehran. *Advances in Cognitive Science*. 2008;10(2):29-37.
3. de Leon CFM, Glass TA, Berkman LF. Social engagement and disability in a community population of older adults the new haven EPESE. *Am J Epidemiol*. 2003;157(7):633-42.
4. Rashedi V, Rezaei M, Gharib M. Prevalence of cognitive impairment in community-dwelling older adults. *Basic and Clinical Neuroscience*. 2014;5(1):28-30.
5. Brach JS, VanSwearingen JM. Physical impairment and disability: relationship to performance of activities of daily living in community-dwelling older men. *Phys Ther*. 2002;82(8):752-61.
6. Thornton A, Lukas D. Individual variation in cognitive performance: developmental and evolutionary perspectives. *Phil Trans Biol Sci*. 2012;367(1603):2773-83.
7. Shah S. Modified Barthel Index or Barthel Index (Expanded). *Compendium of quality of life instruments Part II* Chichester: Wiley and Sons. 1998.
8. Law MC, MacDermid J. Evidence-based rehabilitation: A guide to practice: Slack Incorporated; 2008.
9. Kazemi H, Ghasemi S, Sharifi F, Fakhrzadeh H, Ghaderpanahi M, Mirarefin M, et al. The Relationship between Mental State and Functional Status in Elderly Residents of Kahrizak. *Iranian Journal of Ageing*. 2010;4(12):16-25.
10. Hertzog C, Kramer AF, Wilson RS, Lindenberger U. Enrichment effects on adult cognitive development can the functional capacity of older adults be preserved and enhanced? *Psychol Sci Publ Interest*. 2008;9(1):1-65.